ראשית הגז נוהג בארץ ובחו"ל [א]בפני הבית ושלא בפני הבית [ב]בחולין אבל לא במוקדשים חומר בזרוע ולחיים ובקבה מראשית הגז שהזרוע והלחיים והקבה נוהגין בבקר ובצאן במרובה ובמועט [ג]וראשית הגז אינו נוהג אלא ברחלות ואינו נוהג אלא במרובה וכמה הוא מרובה ב"ש אומרים שתי רחלות שנאמר [1]יחיה איש עגלת בקר ושתי צאן וב"ה אומרים [ד][ר][חמש שנאמר] [2]חמש צאן עשויות רבי דוסא בן הרכינס אומר [ה]חמש רחלות [ו]גוזזות מנה מנה ופרס חייבות בראשית הגז וחכ"א חמש רחלות גוזזות כל שהן וכמה נותנין לו [ה]משקל חמש סלעים ביהודה שהן עשר סלעים בגליל מלובן ולא צואי כדי לעשות ממנו בגד קטן שנאמר [3]תתן לו שיהא בו כדי מתנה [ז]לא הספיק ליתנו לו [ח][*]עד שצבעו פטור לבנו ולא צבעו חייב [י]הלוקח גז צאנו של עובד כוכבים פטור מראשית הגז [ח]הלוקח גז צאנו של חבירו אם שייר המוכר חייב לא שייר הלוקח חייב [ט]היו לו שני מינים שחופות ולבנות מכר לו שחופות אבל לא לבנות זכרים אבל לא נקבות זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו:

גמ' במוקדשין מאי טעמא לא אמר קרא [3]צאנך ולא צאן הקדש טעמא דכתב רחמנא צאנך הא לאו הכי הוה אמינא קדשים חייבים בראשית הגז הא לאו בני גיזה נינהו דכתיב [4]ולא תגוז בכור צאנך אי בקדשי מזבח הכי נמי הכא במאי עסקינן בקדשי בדק הבית [י]והאמר ר"א [כ]קדשי בדק הבית אסורים בגיזה ועבודה מדרבנן סלקא דעתך אמינא הואיל ומדאורייתא בני גיזה נינהו היכא דגזז ליה ליתיב ליה והא קדיש לה סד"א לפרוק וליתיב ליה [א] והא בעי העמדה והערכה הניחא למאן דאמר [ל]קדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה אלא למ"ד היו מאי איכא למימר אמר ר' מני בר פטיש משום ר' ינאי הכא במקדיש בהמתו לבדק הבית חוץ מגיזותיה סד"א ליגזוז וליתיב ליה אמר קרא צאנך ולא צאן של הקדש אי הכי קדשי מזבח נמי כחשי קדשי בדק הבית נמי כחשי דאמר חוץ מגיזה וכחישה קדשי מזבח נמי דאמר חוץ מגיזה וכחישה אפ"ה פשטה קדושה בכולה ומנא תימרא [מ]דאמר ר' יוסי והלא במוקדשין האומר רגלה של זו עולה כולה עולה ואפי' לר"מ דאמר אין כולה עולה הני מילי דאקדיש דבר שאין הנשמה תלויה בו אבל הקדיש דבר שהנשמה תלויה בו קדשה רבא אמר במקדיש גיזה עצמה סד"א ליגזוז וליפרוק וליתיב ליה אמר קרא [3]גז צאנך תתן לו מי שאין מחוסר אלא גזיזה ונתינה יצא זה שמחוסר גזיזה פדייה ונתינה אלא צאנך למאי אתא לכדתניא [מ][ב]בהמת השותפים חייב בראשית הגז ור' אלעאי פוטר מ"ט דר' אלעאי אמר קרא צאנך ולא של שותפות ורבנן למעוטי שותפות עובד כוכבים ור' אלעאי שותפות עובד כוכבים מנא ליה נפקא ליה מרישא דקרא [3]ראשית דגנך ולא שותפות עובד כוכבים [ב] ורבנן ראשית (הגז) הפסיק הענין ור' אלעאי וי"ו הדר ערביה

ורבנן

ראשית הגז. כל הגוזז צאנו בין טלאים ובין זקנים ואפילו גוזז מאה פעמים נותן ממנה מתנה לכהן ושיעורא מפרש לקמן מחמש גיזות שיש בכל אחד מנה ופרס היה נותן משקל חמש סלעים: **נוהגין בבקר ובצאן.** דכתיב (דברים יח) אם שור אם שה: **ובמועט.** אפילו לא שחט אלא אחת: **אלא ברחלים.** דגז צאנך כתיב י) ועזים לאו גז איקרו כדמפרש בגמרא [קלו.]: **מנה מנה ופרס.** כל אחת מנה ומאי ובציר מהכי לא חשיב גז שזו פחותה שבגיזות: **כל שהן.** בגמרא [שם:] מפרש מאי היא: **וכמה נותן לו.** בגמרא [שם] מפרש אהיכא קאי: **צואי.** שלא נתלבן עדיין כולו: **שלבנו.** ישראל זה: **פטור.** (א) דקנייה בשינוי דהוה ליה כמזיק מתנות כהונה או שאכלן: **לבנו ולא צבעו.** אין זה שינוי ואכתי בעיניה הוא: **הלוקח גז צאנו של עובד כוכבים.** במחובר: **פטור.** דגז צאנך כתיב והאי צאן לאו דידיה הוא ואצאן דידיה קפיד קרא ולאו אגיזין דידיה: **שחופות.** לא שחור ולא לבן: **זה נותן לעצמו.** בגמרא כ) מפרש טעמא: **גמ' בקדשי בדק הבית.** דמותרין בגיזה אתא קרא למעוטינהו מחיובא דראשית הגז: **מדרבנן.** מידולא הוא: **היכא.** דעבר אדרבנן וגזז אמינא ליחייב להכי אתא קרא: **והא קדשה לה.** והיכי תיסק אדעתין דניחייב למיתב ליה מידי דהקדש ולמה לי למעוטינהו א]. כל הקדוש בבעלי חיים טעון העמדה והערכה היכא דאקדיש בהמה גופה והיכי משכחת לה דניחייב דאיצטריך קרא למעוטי והא אמר שגזז אינו יכול להעמיד הגיזה: **הניחא למ"ד.** בתמורה (דף לג:): **קדשי בדק הבית לא היו בכלל כו'.** איצטריך האי קרא דלא נימא ליפרוק וניתיב ליה (ב): הכי גרסינן **סלקא דעתך אמינא ליגזוז וליתיב ליה.** כלומר יגזוז לכתחלה וליתיב ליה דהא גז לא הקדיש: **אי הכי.** דבחוץ מגיזתה אוקימתה חוץ מגיזתה שהוא מותר לגוזזה שהגיזה שלו מאי דוחקך לאוקומה בקדשי בדק הבית אפילו קדשי מזבח נמי (ג) ל)ובדעבר וגזז: ומשני **מכחש.** הגיזה הניטלת מכחשת הבשר ואסור לגוזזה: **אפילו הכי.** דאמר חוץ מגיזתה קדשה נמי גיזתה דאיידי דקדושת הגוף חמורה פשטה בכל המחובר בה אבל קדושת דמים כגון קדשי בדק הבית מאי דלא אקדיש לא אקדיש: **והלא במוקדשים.** כלומר בתחלת הקדש האומר רגלה של זו עולה כולה עולה אף בתמורה כשיאמר רגלה של זו תמורה תהא כולה תמורה ופליג אדרבי מאיר דאמר אין ממירין באברין ולא אברין בשלמין וכפרק בהמה המקשה [לעיל סט.] היא מפורשת: **ואפילו לר"מ דאמר אין כולה עולה.** בפרק בהמה המקשה [שם:] מייתי לה בגמרא אבל במקדיש דבר שהנשמה תלויה בו מוקמינן בתמורה [יא:] דמודי ר"מ דקדשה כולה: **רבא אמר.** לא תטרח לאוקומי מתניתין במקדיש חוץ מגיזה וכחישתה אלא במקדיש גיזה לבדה וטעמא דמתניתין לאו מגז צאנך יליף דהכא צאנך הוא אלא מדסמך נתינה לגיזה: **סלקא דעתך אמינא ליפרוק וליתיב.** קא משמע לן דאמר קרא גז תתן מי שאינו מחוסר אלא גיזה ונתינה והכא משום העמדה והערכה ליכא דכי כתיבא העמדה במקדיש בהמה עצמה כתיבא: **השתא דאתית להכי** לא גרסינן: **אלא צאנך.** דמשמע מיעוטא למאי אתא למעוטי שותפות עובד כוכבים לרבנן או שותפות ישראל לרבי אלעאי: **ולא של שותפות.** דרוש הכי צאנך המיוחד לך: **למעוטי שותפות דעובד כוכבים.** אבל דישראל מיוחד לך קרינא ביה הואיל ושניהם בני חיוב וכל ישראל קרויים בלשון יחיד מ): **ראשית הפסיק הענין.** מדלא כתבינהו כחד ראשית ש"מ לא איתקוש הילכך איצטריך לפרושי בה מיעוטא לשותפות עובד כוכבים:

ורבנן

ראשית הגז: **ליפרוק וליתיב ליה.** תימה אמאן קאי אי אמאן דעבר וגזז אטו קנסא הוא דקניס ליה משום דעבר וגזז לפדותו ובעלים שהקדישו נמי אמאי מיחייבי ואי אכהן לא הו"ל לפרוק וליתיב ונהי דהאי לא תקשי מה מרויח שפודה בשוה פרוטה אפילו שוה מנה דמחולל:

[*]**והא** בעי העמדה והערכה. וא"ת מה שייך העמדה והערכה בגיזה דהוא כמקדיש עצים ואבנים וי"ל כיון שהיה מתחלה מחובר בבהמה שהיא בת העמדה והערכה צריך העמדה והערכה וא"ת ולימא כשהעמיד והעריך ואחר כך עבר וגזז ופדה ויש לומר דבשעת פדייה בעינן העמדה והערכה:

במקדיש גיזה עצמה. ורבי מני בר פטיש דלעיל לית ליה שפיר הך דרשא אבל רבא לית ליה דרשה דרבי מני בר פטיש דפטר מקדיש בהמה חוץ מגיזתה וכחישתה מדבעי בסמוך ואלא צאנך למאי אתא:

ורבנן

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"י מהלכות בכורים הל' א סמג עשין קמג טוש"ע יו"ד סי' שלג [סעיף א]:
ב ב מיי' שם הל' א:
ג ג מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ב:
ד ד מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף ט:
ה ה מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף יג:
ו ו מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ג:
ז ז מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ז:
ח ח ט מיי' שם הל' י יא טוש"ע שם סעיף ח:
י [מיי' פ"ה מהלכות מעילה הלכה יג]:
ט כ מיי' פ"י מהלכות ביכורים הלכה יד [ופ"ט הלכה ז] טוש"ע שם סעיף י:

◆

תורה אור השלם

1. וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יְחַיֶּה אִישׁ עֶגְלַת בָּקָר וּשְׁתֵּי צֹאן: ישעיהו ז כא
2. וַתְּמַהֵר אֲבִיגַיִל וַתִּקַּח מָאתַיִם לֶחֶם וּשְׁנַיִם נִבְלֵי יַיִן וְחָמֵשׁ צֹאן עֲשׂוּיֹת וְחָמֵשׁ סְאִים קָלִי וּמֵאָה צִמֻּקִים וּמָאתַיִם דְּבֵלִים וַתָּשֶׂם עַל הַחֲמֹרִים: שמואל א כה יח
3. רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן לּוֹ: דברים יח ד
4. כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִוָּלֵד בִּבְקָרְךָ וּבְצֹאנְךָ הַזָּכָר תַּקְדִּישׁ לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בִּבְכֹר שׁוֹרֶךָ וְלֹא תָגֹז בְּכוֹר צֹאנֶךָ: דברים טו יט

◆

שיטה מקובצת

א] והא בעי העמדה והערכה. נ"ב עי' תוס' בכורות דף כו ע"א:
ב] ורבנן ראשית הגז הפסיק הענין. נ"ב עי' תוס' מנחות דף סו ע"א:

מסורת הש"ס

א) ר"ה, ב) עדיות פ"ג מ"ג [ב"ב קנ., ועי' היטב תוס' שם ד"ה מנה ופרס], ג) [עי' הערוך בערך פרס א' גחווים מנה ופרס חייבים וכו' ועי' במשנה שבמשניות], ד) ב"ק סו. לג: לד:, ה) [עי' תוס' לקמן קלו: ד"ה עד שלבנו], ו) [בכורות יז. כה.], ז) [שבועות יא: תמורה לג:], ח) לעיל סט: תמורה י. קדושין ז., ט) [תוספתא פ"י ה"א ע"ש], י) [דברים יח], כ) [לקמן קלו.], ל) רש"ל גרים בלא עבר ומהרי"ם כתב שט"ס הוא וצריך למחקו ועי' רש"ל, מ) [מכות כג:].

◆

גליון הש"ס

גמ' עד שצבעו. כאן שייכים דברי תוס' לקמן דף קלו ע"ב ד"ה עד שלבנו: תוס' ד"ה והא בעי העמדה והערכה. עי' מעילה דף טו ע"א תוס' ד"ה ואפילו:

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה פטור דקנייה. נ"ב ע"ל בתוס' בד"ה שלבנו דף קלו: (ב) ד"ה קדשי בדק וכו' וניתיב ליה ובדעבר וגזז הס"ד: (ג) ד"ה אי הכי וכו' מזבח נמי הס"ד והשאר נמחק:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה והא קדשה לה וכו' ולמה לי למעוטינהו. כאן הס"ד ואח"כ מה"ד כל הקדוש:

◆

מוסף רש"י

מנה מנה ופרס. כל אחת ואחת משקל מנה ופרס, ליטרא וחצי ליטרא (רשב"ם ב"ב קנ.). **לא הספיק ליתנו לו.** לראשית הגז לכהן, עד שצבעו פטור. מראשית הגז, דקנייה בשינוי, ואפילו דמים לא משלם, דאין כהן יכול להוציאו בדין, דיכול לומר לאחר אתננו ודמים נמי לא משלם דלאו גזל גמור הוא דלא מטי לידיה (ב"ק צג:). אבל קודם שנגעו מי שחטפו זכה בו (שם סו.). העמדה והערכה. שתעמוד על רגליה ויעריכנה הכהן כדכתיב (ויקרא כז) והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך הכהן וגו' (שבועות יא.). והלא במוקדשים. כלומר בתחילת ההקדש כשמקדישו (תמורה י:).